Вольная Беларусь

Цэна асобнага № 15 кап.

Умовы падпіскі ня 1917 г.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Бры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напіса_ы і толькі з аднаго боку папяры. Кепска п-рапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставання, перасылку рукапісау і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэданцыі і адміністрацыі: Мінск, Захарауск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 р дкі за адзін раз.

№ 22. 1917 г. Серада Выходзіць двойчы на тыдзень. 4 кастрычніка 1917 г. № 22.

Нашы патрэбы.

Да гэтага часу Расія была і покі што застаецца дзяржаваю ні хаўруснаю, або, як кажуць, ні фэдэратыўнаю. Ні водзін народ у Расіі ня меў аўтаноміі, а жыў так, як загадвалі яму с Петраграду цар і яго служкі. Манархічная Расія уяўляла с сябе вялізарную казарму, дзе павінны былі жыць адным парадкам, слухаць аднае каманды. Усе народы і краі Расіі былі цесна зьвязаны паміж сабою, але ні добрахвотным пярэвяслам братэрскага пачуцьця, а прымусам і прынукаю, ланцугамі царскага самадзяржавія, на кшталт таго, як зьвязывалі колісь катаржнікаў, заганяючы іх у Сібір.

Німа чаго казаць, што такое супольнае жыцьцё народаў ні мае жаднай вартасьці, і пры першай прыгодзі рвецца, як гнілая нітка. Толькі дабрахвотная, палюбоўная супольнасьць моцна зьвязвае людзей і стварае грунтоўную і магутную дзяржаву. Гэта мы бачым на прыкладзі Англіі, Амэрыканскіх Злучаных Штатаў і самой Гэрманіі, с каторай мы цяпер ваюем. У гэтых дзяржавах ні толькі кожны асобны народ, але і кожная асобная па жыцьцёваму укладу частка дзяржавы мае свае парадкі, свае законы і установы. Раней за ўсіх зразумела патрэбу і ніухільнасьць аўтаноміі Англія. Праўда, дорага гэта ёй каштавала,—за сваю навуку яна заплаціла стратаю багатае калёніі—Поўночн. Амэрык. Злучаных Штатаў, але раз дасьведчыўшыся, што сіламоц нікога утрымаць нельга, яна павярнула на іншую дарогу і цяпер сама спрыяе і дапамагае завядзэнню аўтаномнага ладу. Сваёю разумнаю палітыкай яна утрымала за сабою Канаду, частка якой хацела прылучыцца да суседніх Злучаных Амэр. Штатаў і умацавала прыхільнасьць прылучаных да сябе вайною бураў у Афрыцы. За цяперашнюю вайну гэтыя калёніі многа дапамаглі Англіі грашмі, людзьмі і ваеннымі прыладамі, хоць маглі і ня рабіць гэтага.

Усе гэтыя прыклады сьведчуць пра тое, што аўтаномны лад дзяржавы ня аслабляе і ня разлучае дзяржаву, а, на адварот, спрыяе таму, каб яна узмацнялася ды зноў злучалася нават тагды, калі распад ужо пачаўся. Значэ, тыя людзі, што палохаюць распадам дзяржавы пры завядзэнні аўтаномнага ладу, ня маюць пад сабаю жаднага грунту. Яны або кепска дасьведчаны у гэтым пытанні, або наўмысьля, маючы на увазі уласную карысьць і рахуючы выкарыстаць чужую нідасьвечнасьць, пускаюць байкі пра шкадлівы уплыў аўтаномнага ладу. Гэта трэба запяматаць і, адхіліўшы усялякія нагаворы, як мага дамагацца аўтаномнага ладу для свайго роднага краю. Мы павінны мець свой беларускі парлямэнт, сваю Беларускую Краёву Раду, цалкам нізалежную у межах свайго краёвага законадаўства ад цэнтральнага, агульнадзяржаўнага ураду. Толькія такія справы, як зносіны з заграНічнымі дзяржавамі, мытна, грашавая сыстэма, вярхоўнае кіраўніцтва ваеннымі сіламі, важнейшыя залезныя дарогі,—павінны знаходзіцца пад загадам агульнадзяржаўнай уласьці, каторая гэтак сама, павінна складацца с прэдстаўнікоў усіх нацый і краёў. Агульнадзяржаўная уласьць павінна быць прэдстаўніцай усіх людзей, усіх народаў і краёў і іх аб'еднаць.

Мала дабіцца рэспублікі, трэба дамагацца яшчэ і таго, каб рэспубліка была і фэдэрацыйнай, або хаўруснай па латыні, кожны край, кожны асобны народ каб меў сваю аўтаномію. У Францыі рэспубліка істнуе ужо больш соткі год, але яна цэнтралістычна. Там, як і у нас цяпер і як было гэта пры царызму, усім загадваюць міністры с Парыжу, а міністраў прызначае агульна-дзяржаўны парлямэнт. Пры кожнай перамені большасьці у парлямэнці, зьмяняюцца і міністры. Жыцьце валтузіцца кожны раз пры зьмені загадчыкаў-міністраў. У самых дробных мейсцовых справах трэба чакаць дазволу і ласкі цэнтральнага правіцельства. Такая рэспубліка нас ня здавольняе. Мы усе патаміліся страшным і прыкрым цэнтралізмам старога, скінутага рэжыму і ня хочам, каб ён жыў даляй, хоць бы і пад рэспубліканскім чырвоным сьцягам. Мы хочам, каб у нашым краю будавалі сваё жыцьцё нашы людзі і каб у нашы беларускія справы не мешалася цэнтральная уласьць з Масквы ці с Петраграду. Мы хочам, каб зьнікла нарэсьці тая абрыдлая, да сьмерці шкадлівая розьніца паміж дзяржаўнаю і нідзяржаўнаю нацыяй, каторая высмоктвала з нас усе нашы сілы. Мы хочам, каб усе народы былі дзяржаўнымі на сваёй зямлі.

Усе у адзін голас кажуць, што Беларусь самы бедны край, а народ наш самы цёмны пасярод народаў Расіі, але ніхто даладне ня раскэзаў, чаму гэта так, чаму Беларусь, колісь складаўшая магутнае Літоўска-рускае гасударства, ня ведаўшая татаршчыны, дыктаваўшая сваю волю Маскве, прылучыўшая да сябе усю багатую Украіну,—чаму цяпер дайшла да такога занепаду? Беларусь наша бедна, а народ наш цёмны ні за тым, што ён горшы за другіх, або ня мае здатнасьці да навукі і прасьветы. Нядоля наша у тым, што мы, страціўшы сваю нізалежнасьць, па цяжкім умовам гісторыі, ня здолалі абстаяць сваю нацыянальную самабытнасьць і сталі папасам для суседзяў, спажыткоўнаю ніваю для чужынцаў. Яны высмоктвалі з нас апошнія сокі, адбіралі у нас нашых лепшых людзей [Міцкевіч, Касьцюшка, Дастаеўскі] і зруйнавалі краіну нашу да сучаснага становішча. Але гэта мінулася, ні дарма настала свабода. Мы павінны дабіцца сабе аўтаноміі і стварыць у сябе свае уласныя беларускія парадкі і зажыць сваім уласным беларускім жыцьцём. Годзі быць пашаю для чужынцаў, годзі карміць чужынцаў сабе на згубу і пастаянную пакуту. Аўтаномія для нас—пытанне жыцьця і сьмерці. Калі мы любім свой край, калі жадаем сабе лепшае долі, калі абрыдзела нам парабецтва, калі мы ня страцілі да шчэнту свайго нацыянальнанага гонару і ня рашыліся чалавечнай вартасьці,—дык мы павінны стаць на ўласныя ногі. Мы павінны дамагацца самакіравання, бо цэнтралізм маскоўскі і уплыў польскі заесьць нас дазвання. Цэлыя соткі год нас апалячвалі, больш як сто год нас амаскалівалі, але ні паланізм, ні русіцызм ня крануўся народу нашага ані звання. Народ ў істоці сваёй застаўся ніпарушаным. У гэтым наша сіла, наша збавенне і залог сьветлай будучыны.

Я. Л.

Зьезд народаў.

[Глядз. № 21].

Рада Народаў.

Для апрацавання і ужытку усіх тых заходаў, каторыя будуць патрэбнымі дзеля выкапання тых заданняў нацыянальнага і краёвага аўтаномна-фэдэрацыйнага будаўніцтва і дзеля арганізавання Суполкі Народаў, зьезд пастанавіў утварыць складзены па паказаных даляй пачатках асобны, поўнамочны орган—Раду Народаў.

1] У склад Рады народаў мае увайці па 4 члены ад кожнага народу, які меў прэдстаўніцтва па зьездзі;

2] пры голасаванні кожын народ мае два голасы, нізалежна ад ліку поўнапраўных членаў Рады Народаў падаНаму пасядзэню прэдстаўнікоў гэтага народу;

3] Радзі Народаў належыць права прымаць у свой склад прэдстаўнікоў ад тых народаў, каторыя ня былі прэдстаўлены на зьездзі; гэтыя новыя члены маюць аднакае права з іншымі сталымі членамі Рады;

4] Рада Народаў мае права каоптаваць па свайму бажанню патрэбных для працы людзей с правам дарадчага голасу.

5] Радзі Народаў надаецца права заводзіць пры сабе ўсе тыя установы, якія будуць патрэбны пры яе працы і зрабіць дзеля гэтага патрэбныя выдаткі;

6] Дзеля аб'еднання працы нацыянальных вайсковых арганізацый пры Радзі Народаў можа быць утворан цэнтральны вайсковы камітэт;

7] У справі свайго распарадку Рада Народаў сама павінна апрацаваць пастаянны рэгламэнт;

8] Рада Народаў знаходзіцца у Кіеві, але пры патрэбі Рада можа заседаць і у іншым мейсцы.

«Совѣтъ національностей.»

Зьезд Народаў, маючы на увазі адбудаванне рэспублікі, міжнародавае становішча Расіі падчас вайны, выпрабленне найбольш зручных і для ўсіх народаў аднака прыдатных умоў пачэснага міру, заўважвае, што Часовы Урад зацікаўлен у падтрыманні і аўтарытэтных парадах з боку усіх народаў Расіі, дзеля таго трэба пераменіць «Особое совѣщаніе по областной реформѣ» на «Совѣтъ національностей» пры Часовым Урадзі, які мае быць органом дзеля абароны інтэрэсаў нацыянальнасьцяў.

Пра Устаноўчыя Соймы.

Зьезд Народаў уважае, што нізалежна ад склікання Усерасійскага Устаноўчага Сойму, павінны быць склікаНы на дэмакратычных пачатках краёвыя Устаноўчыя Соймы, каторыя маюць устанавіць як нормы сваіх адносін да цэнтральных органоў фэдэрацыі, так і канкрэтныя формы ўнутрашняй арганізацыі аўтаномных інстытуцый таго ці іншага народу, або краю.

Пра міравую канфэрэнцыю і сучасны момэнт.

Зьезд Народаў пастанавіў, што да прэдстаўніцтва Расіі на міравой конфэрэнцыі павінны быць далучаны прэдстаўнікі зацікаўленых нідзяржаўных народаў; што абвязкова трэба абвесьціць прынцыпы поўнага самаадзначэння народаў, што расійская рэспубліка фэдэрацыйная і дэмакратычная і уводзіць гэта у жыцьцё; што абвешчэнне Расіі фэдэрацыйнай рэспублікай можа прыдаць яснасьці у сучасных варунках і спрыяць заходам да пачэснага міру, которага прагнуць усе народы; што толькі нацыяналізацыя войска пад кіраўніцтвам рэв.-дэмак. нацыянальных арганізацый і адпаведнае перабудаванне тылу пры дапамозі тых самых арганізацый можа падняць здатнасьць дзяржавы да самаабароны і паблізіць дасягненне пачэснага міру; нібаўна распачаць сыстэматычнае разгружэнне фронту ад усіх лішніх, мала здатных да вайны пры зімовых умовах людзей, а гэтак сама ад ніпатрэбных мас жывёлы і інвэнтару, што значна зьменшыць безладзе і выратуе Расію ад загібелі.

Пра нацыанальна-персанальную аўтаномію.

Зважаючы на тое: а) што цалкавітае тэрытарыальнае размежаванне заселяючых Расію народаў німагчыма; б) што паміж імі ёсьць народы, каторыя ня складаюць большасьці ні у водным краю; в) што нацыанальна-тэрыторыальная аўтаномія ня развязвае да канца пытання нацыанальных меньшасьцяў і малых нацыяў,—Зьезд Народаў пастанавіў:

1] кожын з населяючых Расію народаў мае права на нацыанальна-персональную аўтаномію, тоест, на арганізаванне нацыі у публічна-прававую суполку, да якой могуць далучацца усе члены даннага народу на усім прасторы дзяржавы;

2] сфэра компэтэнцыі, а гэтак сама конкрэтныя формы унутрашняй арганізацыі нацыанальна-аўтаномнага інстытута вызначаюцца нацыанальным устаноўчым соймам пэўнага (даннаго) народу, скліканым на аснові дэмакратычнай формулы;

3] дзяржаўны закон забезпечвае нацыанальным меншасьцям, дасягаючым у пэўным краю прызначанага законам мінімума, права карыстацца сваёю мовою, як у мейсцовых дзяржаўных ці краёвых установах, так і у інстытуцыях мейсцовага самакіравання.

Пра беларусаў.

Зьезд Народаў, выслухаўшы заяву прэдстаўнікаў Цэнтральнае Рады беларускіх арганізацый пра тое, што значнай частцы Беларусі, захоплянай ворагам, пагражае небезпечнасьць быць адрэзанаю ад рэшты Беларусі, і зважаючы на тое, што такі гвалтоўны разбор быў бы найцяжэйшым парушэнням права беларускага народу на самаадзначэнне,—лічыць патрэбным, каб Часовы Урад нібаўна выдаў дэкрэт пра аўтаномію Беларусі у межах расійскай дэмакратычнай фэдэра-

цыйнай рэспублікі з канечным прылучэньням да аўтаномнай Беларусі захопляных ворагам мест [гарадоў] і месцовасьцяў у этнографічных межах разселеньня беларускага народу.

Пра латышоў.

Зьезд аднастайне пастанавіў зьвярнуць увагу Часовага Ураду на патрэбу нібаўнага выданьня асаблівага дэкрэту пра аб'еднаньне усіх, як забраных, так і нізабраных частак Латвії і пра утварэньне аўтаномнай латышскай дэмакратычнай едыніцы, якая шляхам самаадзначэньня мае увайсьці у склад расійскай фэдэратыўнай дэмакратычнай рэспублікі.

Пра літоўцаў.

Зьезд пастанавіў зьвярнуць увагу Часовага Ураду на канечную патрэбу выданьня асаблівага дэкрэту, якім павінна прызнацца права літоўскага народу на утварэньне сувэрэннай літоўскай дзяржавы с частак расійскай і прускай Літвы, а так сама з літоўскае часткі Сувалшчыны, пры захаваньні прынцыпаў самаадзначэньня.

Пра казацтва.

Выслухаўшы даклад прэдстаўнікоў «Союза Казачьихъ Войскъ» пра казацтва на грунці гістарычных данных, Зьезд Народаў расійскай рэспублікі аднастайне пастанавіў:

1] прызнаць казацтва самабытнаю галінаю, паміж народаў расійскай рэспублікі, якая утварылася праз асаблівыя умовы гістарычнага жыцьця і мае права на нізалежнае істненне;

2] усімі заходамі падтрымаць казацтва у яго змаганні за адбудаванне свайго жыцьця на асновах самаадзначэньня;

3] вітаць прылучэньне вольнага казацтва вольных народаў расійскай рэспублікі, як поўнапраўнага члена, параўне нрыстаўшага ад змагання за фэдэрацыйнае адбудаванне дзяржавы расійскай.

З прамовы прафэсара М. Грушэўскага на зьездзі народаў.

Таварышы! Творчыя сілы народаў не вычэрпаныя, але творчыя сілы гасударства маюць свае межы і, дарагія таварышы, я думаю, што людзі, стаячыя на чале расійскай рэспублікі, ня выказалі свайго разуменьня заданняў мамэнта у гэтым сэнсі (нацыанальныя пытання). Я думаю, таварышы, каб народы Расіі паўгода назад пачулі з боку Часовага Ураду закліч, або лепш сказаць, каб ён адгукнуўся на заклікі народаў да супрацоўніцтва, каб Правіцяльства Расіі дапраўды пажадала арганізаваньня народамі свайго жыцьця, дык гэтыя народы даўно-б падалі адзін другому рукі і цесным колам зьвязалі-б Расійскую рэспубліку, і мы ня перажылі-б таго гора, якое перажылі у гэтыя паўгода, ня перажылі-б гэтых мамэнтаў ні толькі страшных, але й ганебных. Я ня хочу супыняцца на гэтым, я толькі напамінаю, што калі Расія ня выказала творчай энэргіі на працягу перажытага намі часу, дык гэта было перажыткам старога імперыалізму, каторы перашкаджаў Ураду стаць на новы, пэўны шлях. Страпэнна жаль, што гэтыя паўгода прамінуліся дарэмна дзеля гэтай справы і ні далі выявіцца тэй энэргіі, каторая магла даць умацаванне дэмакратычным фэдэратыўным пачаткам. Я гатоў спадзявацца, што з гэтым мамэнтам (зьезд народаў. Рэд.) можа пачнецца паварот, што за гэтым крокам пойдуць больш канкрэтныя крокі, і Часовы Урад пяройдзе да стварэньня формаў супрацоўніцтва народаў у адбудаваньні новых формаў гасударственнага жыцьця,— ў урадаваньні, цяпер выкарыстае нашу гатоўнасьць, наша жаданьне. Ня буду таіцца, намі ня кіруе якоясь паломніцкае дображычлівство да Расіі: мы ня адтрымалі харошае спадшчыны ад старога Ураду, нічога добрага (асаблівага) ня бачым ад новага. Покі што ён трымаецца сыстэмы адрэзваньня жаданьняў народаў. Ен ні зразумеў, што жаданьня гэтых народаў—залог будучае адрадзонай Расіі. Але, таварышы, маючы на увазі інтарэсы нашы, усе мы жадаемо, каб гэты старыя гістарычны околодок, каб гэты, напоўняны блохамі і тараканамі, участок, у яком нас бязтэрмінова трымалі «до окончанія переписки», як выслоўляліся старыя уласьці, каб Расійская дзяржава заміж турмы стала нашым супольным прасторным і сьветлым палацам народаў. І от, дарагія таварышы, мы зышліся сюды каб накідаць збольшага плян гэтага палацу. Мы хочам перабудаваць гэты стары астрог народаў у Расійскую фэдэратыўную рэспубліку і мы зышліся сюды, каб папрацаваць дзеля гэтага, каб накідаць плян гэтага палацу і палажыць першыя каменьня на яго фундамант. Я хочу спадзявацца, што можа у гэтую дванадцатую гадзіну, каторая бье ні для асобных народаў, як выславіўся адзін прамоўца, а для дзяржавы, для Расіі (калі яна ня перабудуецца на фэдэратыўную рэспубліку)—мы стрэням нарэсьці разуменьне Урадам інтарэсаў гасударства. Я хочу спадзявацца, што мы ні толькі паложым гэтта пачатак адбудаваньню новага жыцьця народаў, але што і прэдстаўнік Часовага Ураду паможа нам уясьніць Ураду, што Расія павінна пайці на гэта, павінна стаць канечне фэдэратыўнай, каб выратавацца ад загібелі.

Кароткі фэльетон.

Ганорны шляхціц.

[Казка.]

Быў сабе адзін шляхціц, на прозвіска Пятроўскі. Ен ні меў ні двара, ні падданых, а так сабе валачыўся ад аднаго пана да другога. Гдзе прыстане да паноў на палеванне, гдзе трохі паслужыць намесьнікам або аканомам. От так і жывіўся цэлы век. Бо,—як кажуць,—ён ад гаспадаркі адбіўся, ад зямлі адарваўся, але і да неба ні дастаў, ды так і цяляпаецца паміж небам і зямлёю, як свіначыя вушы. Але, ведама, шляхціц,—ён усе такі спаганяе сваё панства. Дармо, што у яго часам ў гаршку трасца кіпіць, за тое наназе чабот скрыпіць. А на нашага брата, мужыка, інак і ня пазірае, як на быдлё. Бывала на палеваньні ці што, крычыць: мужык, гад,—у цябе ў році чорна. Дык вот які то шляхціц быў. Свае хаты ні меў, як сабака, на дварэ жыў, а на людзей брахаў, бытцым сваё дабро пільнаваў. Але як ён ні круціўся, а такі да ліха дажыўся, як тыя палякі, што ні хлеба, ні табакі. А ўжо ведама,—як трывога, то й да Бога. От пан Пятроўскі пашоў да касьцёлу, укленчыў ды моліцца: «пане Езу Хрыста, дай мне рублі трыста, але й бяз еднэго не вэзма.» Ходзіць ён кожын дзень да касьцёлу ды усё моліцца, усё просіць рублі трыста, ні на шэляг ні збаўляе. Падслухаў тое ксёндз і вялеў арганістаму зрабіць пробу, што с таго будзе: даць Пятроўскаму бяз аднаго трыста рублёў. От жа, як Пятроўскі укленчыўшы маліўся—пане Езу Хрыста, дай мне рублі трыста,—бяз еднэга не вэзма—арганісты залез на хоры ды й спусьціў адтуль на нітачцы дваста дзевяцьдзесят дзевяць рублеў у Пятроўскага перад самым носам. Пяртоўскі пералічыў грошы, палажыў іх у кішэню ды й кажа: «Кеды пан Езус Хрыста даў рублі трыста без еднэга, то дасьць і ўшыстко. Дзеньковаць за боскую ласку.» Пры гэтых словах Пятроўскі падняўся на ногі і хацеў іці, але чуе хтось кажа: «Хоць жа пан Пятроўскі шляхціц, але кеп!» Гэта сказаў ксёндз, бо яму шкода стала грошай. А Пятроўскі падумаў, што гэта кажа Езус. Закіпеў Пятроўскі, аж затроссе ад злосьці ды й крычыць на увесь касьцёл: «Цо, цо? Я кеп? З ласкі боскай естэм пан Пятроўскі, радавіты шляхціц да патопу і двожанін гэрольдэм утвердзоны, а ты—з жыдкоў!» І пашоў с касьцёлу. Дык от які быў ганорны шляхціц пан Пятроўскі.

(Зборнік А. Сержпутоўскага.)

Мая прапаганда ідэі адраджэньня Беларусі у Рэчыцкім павеці.

Прыехаў я з Масквы ў Рэчыцкі павет ў той час, як зрабілася катастрофа на галіцком фронці,—прарыў у Тарно-

Капыль.

(Пасьвячаю таварышу-другу Р. С. Шурынскаму).

Капыль, Капыль! Маё мястэчка,
Вялікай Міншчыны куток!
Мне міла ўсё тваё, і рэчка
І хаты, нівы, і гаёк!
Ва ўсём ты ўклаў бывалай славы,
Красы няпісанай печаць,
Каб век ў сынох нязмерлай з'явай
Любоў к быломý ўскрашаць.
І сеяць веру маладую
У настаньне тых шчасьлівых хвіль,
Калі пару ізноў былую
Васкросіш ты ў сабе, Капыль!
Уклаў і мне ты многа ў душу
К сабе любоўнага чуцьця...
Я твой, я твой—затым і мушу
Апець часы твайго жыцьця
Тае пары, калі зарою
На Белай Русі панаваў
І славай гардаю сваёю
К сабе пашану выклікаў...

* * *

На ўзгорку роўнум і кантовум,
Сярод шырокіх ніў, гаёў,
Стаіць Капыль многавяковы
Сучаснік сталы тых часоў,
Калі мой край ў мірганьню славы
Жыцьцём магутным шчасна жыў,
Бы клён вясёлы і кудравы
Пры ціхім гаю, з боку ніў...
Вакол яго снуе далінай
Шнурок вясёлы раўчука,
Якога нам, бы матка сына,
Спакон вякоў дала рэка,
Што там магутна воду гнала
І чоўны рэзвыя нясла,
Бурлівай хваляй ўзгорак рвала
І крыгай мост стары трасла...
А даляй—вокал роўна нівы
Свае шнуркі к'гаям вядуць,
Што цёплым летам людзям жніва
За працу цяжкую даюць.
На нівах густа разляглiся
Астаткі швэдскае вайны,
Што ў час вяковы ня зьвяліся,
У траве зялёнуй курганы.
Пад іх грамадаю маўчліва
Ваякаў слаўных косьці сьпяць,
Пашоўшых сьмела у час прызыву
Свой родны край абараняць.
Між тых курганаў, на адгону,
Высокі замак з цьмі вякоў
Устае,—як сьведка ўлады і закону
Старых часоў, сваіх князёў.
Каліж паглядам даляй кіням
Туды, дзе ніў канец ляжыць,—
Хваёвы бор, як вострым клінам,
Сьцяной зялёнаю стаіць.
Старыя хаткі сумна зніклі
З зялёным мохам на страсе,
І сьпяць—маўчаць, нібы прыціхлі,
Як заварожаны усе.
Адно вясёла, як паненка,
То цэрква пекная глядзіць
Да неба сіняго, дзе сьценка
Ад хмарак леганькіх бяжыць,
Ды вежы белыя касцёлу
Паверх аглядаюць абшар
І рвуцца, здэцца, знізу, здолу
Да тых жа рэзвых, легкіх хмар.
На вулках гоман ціхі чутны
І ў будні дзень шчэ грук калёс...
І, здэцца, цік ўсяму мінютны
Цяпер ўлажыў жудлівы лёс.
Такі абраз сучаснай хвіляй
Вочам цікавым падае
Агляд старэнькага Капылю—
Былых часоў красы тае...

* * *

Ня тоя нам гавора мова
Лягэндаў пекных ў цвеця муль,
Што захавала жыхарова
Нам памяць пільная дасюль—
Аб тых гадох цвітучай славы,
Калі ўся родная зямля
Жыла тым жыцьцям велічавым
Сваім і жыцьцям Капыля.
Праз гушчу цёмную сталецьцяў,
Нібы праз хмары сонцаў блік,
Лягэнда пекная нам сьвеця,
Якім Капыль быў наш вялік!
На мілі с захаду к паўночы
Цягліся вуліцаў шнуркі,
На іх чуцён быў сьмех дзявочы,
На іх сьпявалі дзяцюкі,
А ў час працоўны безсьціханьня
Там стук бразглівы быў чуцён—
З'усходу сонца да змерканьня
На тыдні шэсьць будзённых дзён.
Дзісяткі кузняў гатавалі
З жалеза пахатны прылад:
То шыны ў колах набівалі,
То клешні гвоздалі ў нарад.
А тут шумлівай грамадою
Барджэй стараліся іх мець
Хлябаробы, каб с парою
Да ківак вызвеўшых пасьпець.
А там ў катлярнях ня сціхалі
Катлы ў формах адліваць
І рэчкай ў чоўнах адсылалі
У чужую зямлю прадаваць.
На зьмену ж с тых зямель чужынных
Тавары іншыя ішлі—
На хвалях рэчкі нясупынных
І ўдзень і ўночы іх вязлі...
Святымі ж днямі усё змаўкала—
Ніхто ў майстэрні, ні да ніў
Клапотаў ручных ані мала
У чуцьцю святошнюм ня хіліў.
На звон гучлівы кожны хутка
У касьцёл, да цэркві на мшу йшоў,
Каб там пазбыцца ўсіх, няўчуткі,
Прад Богам зробляных, грахоў.

* * *

На тым жа замку, што сіротна
Глядзіць, зарошчаны травой,—
Палац князёвы бязклапотна
Будынь раскідаў пекны свой:
Зіялі зверху з медзі шпіцы,
Кругом-кругом на многа міль
І ў цёмны змрок і ў сьвет дзянніцы
На весь раскінуты Капыль.
Уладарны князь з палац выходзіў
На ганак свой, і рады усім
Вачыма яснымі абводзіў
Усё—усё—ўладаў ён чым...
У грудзях яго з нястрымнай сілай
Гучэла сэрца часты бой.
І быў Капыль яму так мілы
С сваім багацьцем і красой.
Яго сады між хат багатых
Над жоўтым верхам пекных стрэх,
І кузні скрозь ля кожнай хаты—
А ў іх жалезны, зычны сьмех.
Жывой рэкою, нястрыманнай
Людзей клапотных рэзвы рух,
Іх радасьць, жарты і жаданьня
Куды ні глянь, наўкруг-наўкруг.
І тыя поля, што вакола,
Як коўдрай тою разлягло,
І неба сіняя над долам,
І сонца роднага сьвятло,
І рэчкі Нёмна з ветру хвалі
Што вечна бьюцца у берагі
Нясучысь з рэчкай с цёмнай далі
Дзе ступ ня быў людской нагі;
Па Нёмну йдучыя бязконца
С таварам поўны караблі,
Яго вязучыя старонцы
З чужой далёкае зямлі,—
Усё—усё што толькі воку
Яго абачылася скрозь,
На дно душы яго, глыбока,
Раняла каплі шчасных слёз...
«Шчасьлівы я!» глядзеў і думаў
Уміленьня поўны й рады князь,
«Ня знаю я ліхога суму,
Ня крые сэрца нудаў гразь,
Як дубу крэпкаму марозы,
Як збожу узросламу туман—
Ні страшны ворагаў пагрозы
Ля мне й ля сьмелых капылян.
Падам свой кліч—і усе ў хвіліну
Грамадай цеснаю пайдуць!
За свой Капыль—сваю краіну
Адважна жыцьця аддадуць».
І думак рой зьвіваў жаданьня
Ды душу князя пацешаў,
У палацы ён сваё вертаньня
Вясёлай песьняю вітаў...

поля.

Нашай справі стала горэй, бо усе пачалі гаварыць, што «трэба перш прагнаць немца, а посьля ужо дзяліцца,» і, апроч таго, былі забаронены уселякія мітынгі на фронці і ў районі залезных дарог. А Мінская губэрня блізка ўся ляжыць ў прыфронтавай паласе. Але ні кідаць жа мне таго, дзеля чаго я црыехаў!

Жыцьцё тут па мястэчках вельмі дарагое, а фурманкі яшчэ дарожшыя. На адны фурманкі мне трэба былоб выдаць ўсе грошы, якія былі са мною.

Адзін наш прыхільнік парадзіў мне ехаць у Мінск і ўзяць працу с.-гаспадарскай перэпісі ў Рэчыцкім павеці, каб мець дармавыя фурманкі. Я так і зрабіў. 19-га ліпня я быў ў Мінскай Губ. Зем. Упр. і, дзеля таго, што я ужо правёў перэпіс у Маскоўскай губ. мяне адразу паслалі інструктарам ў Рэчыцкі павет, куды я прасіўся.

Я хацеў ўзяць сабе участак, дзе мне найлепей можна былоб весьці прапаганду, але Губ. Упр. запрапанавала Рэчыцкаму Вучыц. Саюзу даць ад сабе 8 інструктароў па перэпісі. Гэтыя ягомасьці, не азнаёміўшыся яшчэ з працаю, адразу разабралі лепшыя участкі, а мне заставілі участак у куце Рэчыцкага павету, па Прыпяці, ў Нараўлянскай воласьці, дзе адчуваецца значны ўплыў на нашу мову украінскае мовы. Я прапанаваў настаўнікам перш пазнаёміцца з работаю, а посьля, калі яны да яе здольны, кінуць лёс, каму які дастанецца вучастак. Але яны на гэта ні згадзіліся і нават ні хацелі, каб я працаваў простым рэгістратарам ў іх вучастках. Мне трэба было адпрацаваць аванс. Мая прапаганда у самай Рэчыцы была вядома вучыцялям, і ім ~~ні~~ хацелося мець ў сваіх участках прапагандысту, каторы, апроч таго, ў статыстыцы больш разумея, як яны. Каб не прапаў аванс, мяне ўсё ж такі паслалі ў район каморніка К. у Хойрыцкую і Юрэвічскую воласці. Блізка 2 месяцы я працаваў разам і на прапагандзі і на перэпісі. За гэты час перэпісаў 15 вёсак. Увесь апрос і размову з людзьмі вёў па-беларуску. Дзеля таго, што я «па-просту» гаварыў, ў іншых вёсках думалі, што я і не умею гаварыць па расійску і гатовы былі прыняць мяне спачатку за нямецкага шпіона. Але у мяне былі свядоцтва і ад Управы і ад Выканаўч. Валасн. Камітэтаў.

На сходах я выясьняў людзям велькае значэнне перэпісі дзеля надзеленьня іх зямлёю, зварочаў іх увагу на тое, якой яны нацыянальнасьці, ці якога яны народу: туркі, татары, цыганэ, жыдэ, ці інакшыя.

Праваслаўныя называлі сябе рускімі (расійцамі), а каталікі—палякамі. Я ім гаварыў, што грэкі так сама праваслаўныя, французы—каталікі, але ж яны ні называюцца ні рускімі, ні палякамі. Тагды нашым людзям станавілася ясна, што яны ні расійцы, ні палякі, і я ім гаварыў, што ў расійскіх і ў польскіх кнігах іх называюць беларусамі. Пазнаёміўшы іх з слыннаю гісторыяй нашае мовы, я чытаў ім вершы з Янкі Купалы. Большае радасьці, здаецца мне, гэтыя людзі ніколі ня мелі, як слухаючы пекныя вершы у роднай мові з жыцьця беларускага.

Працаваць прыходзілось па 18 гадзін у дзень. Трэба было ўставаць з усходам сонца і сядзець па вячарох да 12-ае гадзіны ночы, бо рана і у вечар найболыш падходзіў народ. Адна зямельная справа магла адэрваць людзей ад гарачае работы на полі і на сенажацях і сабраць іх, і з гэтага трэба было карыстаць і дзеля нашае справы.

У 15 вёсках я застаўляў, апроч таго, пракламацыі, брашуры, кнігі у нашай мові. У каждай вёсцы маю прыхільнікаў нашага руху, адрэсы каторых я запісаў. Яны мяне прасілі застаўляць у іх кнігі і газэты, якія былі са мной. Адно адну кнігу «Шляхам жыцьця» я трымаў пры сабе да канца перапісі, каб мець з чаго чытаць, але і тую ў канцы купіў у мяне мой інструктар, каморнік. Сярод селян моцная цяга да зямлі. У іншых вёсках праз камітэты разабралі панскія і казенныя сенажаці і зямлю, але ня роўна: хто свайго меў многа, той больш узяў і ад камітэтаў, асабліва, калі ён меў там ўплыў. Самыя бедныя і самыя багатыя гаспадаркі нічога ня бралі, апошнія можа дзеля таго, што і з сваімі сенажацямі ня маглі справіцца самі а першыя ня мелі за што наняць іх абрабіць.

З другога боку селяне ня хацелі, каб запісываліся беззямельныя, ніпрыпісаныя да іх обчэства; і у спіскі іх ня заносілі. Посьля пры перэпісі прыходзілі і беззямельныя самі, і іх трэба было запісаць.

Скуткам мае працы ужо заложана чытальня у вёсцы Рудное праз рэаліста Т. Назарэнка. У недалекім часі яшчэ заложыцца 5 альбо 6 чытальняў пры помачы гэтага прыхільніка.

Некаторыя вёскі маюць больш, як па сто двароў, а не маюць школы. У такіх вёсках, як Гноево, Рудное, канечна трэба адчыніць школу з выкладам у беларускай мові.

У вёсцы Чэрноўшчыні хлопчык так зацікавіўся беларускімі вершамі, што папрасіў у мяне перэпісаць тыя вершы, што я чытаў. У Ломашы хлопчык чытаў «За што» Янкі Купалы.

Перэпісь паказала мне, што у нас гаспадарка многа лепяй стаіць, як у Велікарасіі. Самы бедны двор у нас трымае 2—3 сьвіней і садзіць 20—30 пудоў картоплі. А ў Расіі часта цэлая вёска ня мае жаднага свінчаці, а картопля у іх так дарагая, як у нас яблакі. Ня сеюць тут у нас канюшыны, бо іначэй, хажуць нашые людзі, ня будзе дзе пасеяць хлеба і картоплі.

Сьвіней многа, хоць на ім пошэсьць: ні вэтэрынары, ні двары не даюць жаднае помачы селянам.

Быдла у многазямельных часта бывае меньш, як у малазямельных, бо была ні адна рэквізыцыя на яго: «в о і н с т в а п а е л а т а в а р», як кажуць селяне.

З знішчэннем панскіх двароў земля пяройдзе да рук землиробаў. Тагды народ пазнае самаго сябе, бо будзе мець дастатак. Але кажуць, трэба дварэ заставіць, калі яны правідлова вядуць гаспадарку, але на пана землю ня можна нават ступіць, ні адно што навучыцца, як працаваць на зямлі, ня можна нават за грошы адважыць на яго вазі воз сена ці саломы; ня можна за грошы злучыць свае каровы з завадзкім панскім бугаём. А калі пан убачыць, што у мужыка ёсьць завадское цялё з яго быдла, то і на яго вачах застрэліць, абы той ня меў добрае скаціны. [Тут вінават ні пан, а звычайная конкурэнцыя. Рэд.]

Кармілі мяне звычайнымі смачнымі беларускімі патравамі: аладкамі (із мукі з дранай картопляй] з пражаным салам, альбо ячняю, альбо смятанаю. На абед варылі боршч. Картоплі і малака давалі ў волю. Як жывеш на вёсцы, дык ня хочацца верыць, што гарадэ бяз хлеба.

Дзеля нашае справы нам трэба мець уласныя моторы і на перапіс сваіх рэгістратароў. Найлепшы спосаб прыводзіць якую ідэю у народзі праз статыстыкаў-рэгістратараў. Ня дарма да рэвалюцыі быў такі паход на статыстыку, і адно «благонамеренных» дапускалі да працы. У канцу скажу, што каб я ня зрабіўся рэгістратарам, то для свае справы нічога ня зрабіў бы.

А. Д.

Канфэрэнцыя нацыанальна-сацыялістычных партый.

(Карэспадэнція).

Толькі зрэдку, дзе-ні-дзе у газэтах маленькімі літарамі было абвешчано, што Рада нацыанальна-сацыялістычных партый Расіі склікае канфэрэнцыю гэтых партый. Шмат хто, між буйнейшых літараў газэт, і ня прыкмеціў дробнага пэтыту, паведамляючага аб зьездзі сацыялістаў расійскіх народаў, які мае залажыць Расійскі Інтэрнацыянал дзеля барацьбы за сацыялізм і нацыянальнае развіцьцё нідзяржаўных, уціснутых народаў.

Прачытвалі абвестку і пэўна ірацічна сьмеяліся і недбайна махалі рукамі, скрозь зубы праказаўшы: «Што яны сабе думаюць! Чаму яны расколваюць ёдыны сацыялістычны рух Расійскай дэмакратыі. Няўжо яшчэ іх ні навучылі Фінляндзія і Украіна?!» Вядома, гэта маглі казаць толькі заўзятыя цэнтралісты, дагэтуль ні збаўляныя ад велікадзяржаўнасці «у мэтоду мышленія»; па адбудаваньню палітычнага жыцьця расійскай рэспублікі.

Тым жа хто склікаў канфэрэнцыю, было дужа весела на сэрцы і радасна на душы: яны будавалі Інтэрнацыанал, яны разбівалі цііжарныя іржавыя ланцугі, на якіх былі прывязаны яны вякавым ворагам іх народаў, цкуючага адзін народ на другі і сеючы сварку і звадку паміж працоўным народам рожных нацыяў.

І трэ было быць таму, хто хацеў-бы праканацца у праўдзівасьці маіх слоў, у тым залю, дзе зышлося да 50 прэдстаўнікаў ад 11 народнасьцяў, злучаных між сабою на плятформі захаваньня права народаў ад пасягу на іх з боку вялікіх зьедцаў і зруйнавойцаў-народаў, каб вынясьці сваё уражэньня аб новай зьяві народнага братэрства.

Трэ было паслухаць гутаркі на розных мовах. Вясёлы настрой усіх сябраў канфэрэнцыі, злучаннасьць супольна-людзкая, еднасьць думак і жаданьняў працы.

Вось адчыняецца канфэрэнцыя т. старшынёю і у прадмові яно адмечаецца вялікая вага яе, выробляецца канва для шчырага суседзтва міжнароднага. «Дагэтуль былі дзьве канфэрэнцыі нацыанальна-сацыял. партыяў,—кажа старшыня,—але яны былі склікаяы таемна і праз тое у дужа малым ліку. Цяпер мы дажылі да другога,—калі у свабоднай краіні свабодна гаворым аб сваіх патрэбах!»

За ім гавораць цэлы цуг прамоўцаў ад рожных партыяў, і праяўляюць усе, як адзін, патрэбнасьць узяць лёс сваіх краёў і народаў у свае рукі.

Ніхто і нідзе ні павінян развяжаць жыцьця і долі малых народаў, бяз іх самых!..

Ад гэтага дужа шмат стала шкоды і шмат можа быць яе, калі ні толькі камандуючы урад, але і сацыялісты не ад-

* * *

Цяклі гады—іх шмат мінула—
Капыль шчасьлівым доўга жыў.
Бяда зусім яго ня чула,
І гора люд яго й ня сьніў.
Але аднэй ліхой гадзінай
Зьмяніў яму няверны лёс,
І раптам гора няупынна
У замену шчасьця нёс і нёс.
С чужых краёў грамадай дзікай
Напалі злыя ворагі
І горад пекны і валікі,
Зглумілі горад дарагі.
Людзей бязсэрдна катавалі—
Нажамі рэзалі наўкруг,
І замак князя зруйнувалі,
На крыж распяўшы яго слуг.
І толькі цудам князь с сямьёю
Уцяклі у Слуцак к сваяком,
Глухою ночкаю цямною
У возі сена з мужыком.

* * *

На зьмену пекнага Капылю
Глядзеў абраз нямых руін,
Што годы крэпла—ў вадну хвілю
Занішчыў гневу дзікі сын...
Услед за гэтым маравая
На сотнях мерцвіла людзей.
Сабе ў ахвяру забірала
А дзе старых, а дзе дзяцей.
І Нёман цёмны, нібязпечны
Апасьля гэнага зьмяніў
Свой пуць стары, свой пуць адвечны,
Які ад роду пралажыў.
Кудысь на заход, на тры мілі
Хутчэй, паспешна адышоў.
І стаў Капыль зусім няўзнаным,
І стаў Капыль зусім ня той,
Як раб бязмоцны перад панам,
Як восянь тая прад вясной...

* * *

Аднак сібірнасьць, безпагаднасьць
Усіх дзікіх мук ён перанёс,
Схаваўшы дзён былую слаўнасьць
На глебя роднай ён васкрос.
І хоць другім, нудлівым, цесным,
А ўсё ж жыве сваім жыцьцём,
І мае ён лягэнды, песьні,
Аб слаўным, шчасным тым былом,
Ды хто праведае, хто скажа
С сабой, што йдучая нясе?!
А мо фундамэнтам ён ляжа
Жыцьця ўскрашаючай красе?!

* * *

Люблю цябе, Капыль мой родны!
Люблю ваколны твой абраз,
Бывалы час пары свабоднай,
Й пары сучаснай горкі час.
Люблю людзей тваіх схудзелых,
І сумны, змучаны пагляд,
З саломы новай жоўта-белай
Страхі убогіх, нізкіх хат.
Працягі пыльных вуліц летам
І зелянь рутную садоў;
Зімою ж пекна разадзеты
Наслоям выпаўшых снягоў.
Люблю я цэркву, што пры горцы
Стаіць між вісячых бяроз,
Вітаньня шлючых кожнай зорцы
І летам цёплым і ў мароз.
І дзьве касцёла пекных вежы,
Абачных вокал ад дзьвух міль,
Адзетых ў белую адзежу,
Якую ім уздзеў Капыль.
Люблю ад раньня і пры змроку
Касцёлу й цэрквы гучны звон,
Нясучы зоў наўкол далёка,
Завучы люд з усіх старон.
Той цуг пачуўшых звону зовы
Спяшачых вуліцай людзей,
Іх гоман пекнай роднай мовай,
Што льецца з змучаных грудзей.
Люблю яшчэ палёў абшары,
Прыпадкам выхаваны гай,
І неба тое, што бяз хмары
На скрозь аблягае ўвесь край;
Даліну тую, што бывала,
У мінулай славы тыя дні
Рэка свабодна хвалявала
Ваду нязмернай глыбіні—
Усё, усё люблю, як толькі
Хто можа так калі любіць!
І точаць сэрца маё болькі,
Што людзям цяжка яго жыць,
Што лёс сібірны на працягу
Сямі с паловаю вякоў
Прыбіў у ём да шчасьця прагу
Й зьняволіў гардых жыхароў...
А ўсёж сярод тэй цёмнай ночы
Яго маркотнага жыцьця,
Праменьня яснае бліскоча
І родзіць хвалі пачуцьця.
Душа дзядоў дзядовых скрыла
Ў сабе сучасный пекны з'яў,
І ў казку с кветкаю ўрасціла,
Каб праўнук ею карыстаў.
Каб ён, сумеўшы азірнуцца
У гісторыю жоўтыя лісты,
Мог сэрцам радым ўздрыгнуцца
У аглядзе дзіўнай красаты.
І ўперад кінуўшы паглядам—
Сумеў адчуць мінулы час,
Калі жыцьцё Капылю радым
Пакажа сумны свой пагляд.

* * *

Чакай і вер ў настаньне лета
Капылю роднага, жыхар!
Чакай і вер, як я, паэта —
Нічэмны, знішчаны дудар,
Няхай цябе уцешаць словы
Лягэндаў пекных, што жывуць
У жыцьцю мястэчка й пекнай мовай
Надзею й веру засяюць.
Калі ў зямлі ляжыць крыніца—
То кверху выб'ецца яна!
Дзе дух жывы ня змог стушыцца—
Там сьмерці тупіцца каса...

Цішка Гартны

Петраград 11/IX 1914 г.

кажуцца ад велікадзержаўнасьці у сваёй палітыцы.

Прамоўцы кажуць, што айчыны німа толькі у грашавікоў-капіталістаў, а працоўны люд яе мае і мусе заўсюды заявіць за яе волю.

Пара кінуць ігнарыраваньне малых народаў!

Сыпляцца ў прамовах шмат папрокаў на першы і другі Інтэрнацыяналы і патрэба пры гэтым новым, трэйцім Інтарнацыяналі завяваць мейсца ля прэдстаўнікаў усіх нацый усіх краёў, а ні толькі усіх краёў. Самаадбудаванне народаў павінна рабіцца самым народам, а ня яго апякунамі. Стакгольмская канфэрэнцыя ні мае права лічыцца праўдзівай і паўнамочнай, калі у ёй адкажуць прэдстаўнікам малых нацыяў.

Кажнаму прамоўцу пасылаюць воплескі, выгукваюць спагаду. Кожная рэзалюцыя прымаецца пад дружныя воплескі. Тут і пасланьне тэлеграмы арганізацыйнаму бюро па склікаўню стокгольмскай канфэрэнцыі, каб дапусьціць прэдстаўнікаў малых нацыяў; тут гэткае ж пасланьня і да Рады Раб. і Сал. Дэпутатаў і др. важныя ухвалы.

Уражэньня і настрой сучаснікаў канфэрэнцыі падтрымоўваюцца павіншаваньням спорай працы с падкрэсьленьням вялікай палітычнай і маральнай вагі канфэрэн. ад Ц. К. Фінскай С.-Д., Брэшка-Брэшкоўскай, сябра выканаўчага Камітэту С. і Р. Д. Соколова.

Дзень, другі, трэйці!.. Многа працы—шырокія заданьня, шмат работы! І ўся яна праходзіць пры гострым ціку і радым настрою.

«Нідзе я гэткай роднасьці і гэткай згоднасьці ні чуў як у нас на канфэрэнцыі,» цешыўся С-р. эстонец, работнік. А яму ўтуравалі на чацьвертым дню, калі зачынялі канфэрэнцыю і другіе:

«У нас яшчэ у Полацку многа гадоў таму назад была Рэспубліка і ужо было забязпечэна права малых народаў! Сярод нас, беларусаў, у нашым краю, усе гаспадарамі будзям!»—кажа сябар Бел. С. Гр.

«Наш маленькі народ, асяціны, ніколі ні быў за стары парадак, за прыгняценьня, за цкаваньне волі: ён на волі расьце, і яна яму даражэй за ўсё!» далучае свой голас прэдстаўнік асяцін. І літовец, і летгалец, і інш.,—многа шчырага пачуцьця у сваіх прамовах аб братэрстві, аб суседстві міжнацыянальным выкладаюць. І воплескі, і выгукі, і слёзы шчырасьці і умільнасьці, ды вера, вялікая і моцная вера, у новую эру сацыялістычнага руху на шляху к інтэрнацыяналу.

«Ніхай жыве Інтэрнацыянал, ніхай жыве міжлюдзкае братэрства!» выгуквае хтось і канфэрэнцыя зачыняецца, узлажыўшы шмат працы на Выканаўчы Камітэт Рады Нацыянальна-Сацыялістычных партый, выбраны у ліку пяці чалавек, якому дапаручана у сенцябры склікаць чародны зьезд.

Д. Жылуновіч.

Піцяр. 29/VIII 1917 г.

ПА БЕЛАРУСІ.

Орша, Магілёуск. губ. У нашым горадзі пачынаюць арганізавацца украінцы-ваенныя. Вітаючы заснаваньне гэтай арганізацыі нашых братоў, з болям бачым, што нашай, беларускай, арганізацыі німа і не чутно. Сумна гэта тым больш, что ёсьць людзі, каторыя лічуцца «сьвядомымі» беларусамі, якія і павінны пачаць арганізацыю. Чаго і каго яны чакаюць?

Падарожны.

г. Орша, Магіл. г. 31 жвіўня і 2 верасьня тут адбыліся беларускія спэктаклі Першага Таварыства беларускай драмы і камэдыі. 31-га ставілі «Паўлінку» і «У зімовы вечар», 2-га—«Пашыліся у дурні» і «Модны Шляхцюк». Апрача таго, быў дывэртысмэнт. Выступаў беларускі хор. Пекныя напевы нашых беларускіх песьняў падабаліся усім. У «Паўлінцы» найбольш выдавалася сваёю ігрою сама Паўлінка (Ліпнічанка). Артысты паднесьлі букет з жывых кветак. «У зімовы вечар» прайшло так сама дужа добра. Асабліва вызначыліся сваёю ігрою Ф. Ждановіч (у ролі падарожнага) і А. Крыніца (у ролі гаспадара). А. Крыніца так сама атрымаў букет. «Пашыліся у дурні» прайшло гладка. Выхад артыстаў, на пярэднім спэктаклі выявіўшых са сцэны хараство беларускай гутаркі і лепшыя бокі нашага нацыянальнага характару, публіка зустрачала моцным плясканьнем у далоні. У «Модным шляхцюку» найлепш выказаў сябе Я. Беларус [у ролі шляхцюка].

Былі й дэклямацыі са сцэны. «Любацка» Тарасік зрывала моцныя аплёдзісмэнты сваёю дэклямацыей «Сірацінкі»—Цёткі і «Чатырох Крыжоў»—Купалы. Янка Беларус шмат сьмяшыў публіку дэклямацыей камічных вершаў Паўловіча «Ракі» і «Каты» і свайго ўласнага перакладу з украінскага «Бычок». Ф. Ждановіч з вялікаю выразнасьцяй прадэклямаў свае сьмехатворныя куплеты: «Ай, зубы... праклятыя зубы...»

Наагул кажучы, артысты Перш. Тав. бел. драмы і кам. пацісаліся добра. Выканаўчы Кам. Рады Сел. Дэпут. прыслаў ім запрашэньне на спэктаклі у гор. Дзісну.

Арганізацыі спэктакляў шмат памаглі сваёю працаю аршанскіе грамадзяне: Калішэвіч і Леўковіч.

Н. Р.

Ст. Ратамка, Ліб.-Ром. ж. д. Тут недаўна лётаў нямецкі арэаплян. Кінуў некольki бомбаў; аднэй лёгка зраніло кабеціну, якую палажылі у бальніцу.

Летась нямецкія арэпляны яшчэ горш вычваралі над Ратамкай і часта рабілі шкоды.

М. Н-ко.

Орша, Магілёуск. губ. У тутэйшай жэнскай гімназіі з 25-га верэсня г. г. адчыняецца агульнанавуковая восьмая кляса. Прышлося спыніцца толькі з адчыненьнем пэдагагічнае клясы с прычыны недахвату вучняў, якія б зацелі вучыцца пэдагогікі.

Магілёў на Дняпры. Зьезд вучыцелёў сярэдніх школ Віленскай вучэб. акругі, які адбыўся у канцы жніўня у Магілёві, ухваліў гэтакія пастановы:

Зьезд прызнае патрэбным, каб навучэньне у пачатковых беларускіх школях вялося у роднай беларускай мові, с паралельнай навукай і дзяржаўнай мовы.

У вышэйшых пачатковых і сярэдніх школах уводзіцца навучэньне беларускае мовы факультатыўна (для тых, хто захоча) і для усіх—грунтоўнае пазнаньне гісторыі, этнографіі і географіі Беларусі.

Бабруйск, Мінскай губ. Тутэйшае польскае грамадзянства заклікае усіх сваіх спагадачоў у дзень сьвяткаваньня гадаўшчыны Касьцюшкі заснаваць польскую сярэднюю школу яго імяні.

Гор. Мазыр, Мінскай губ. Тут выбраны часовы Выканаўчы Камітэт, дзеля спраўвавання гарадзкою гаспадаркаю. Гэты Камітэт зьменіць Гарадзкая Дума, якая мае быць выбрана у хуткім часі.

г. Чэрыкаў, Магіл. г. Адбыліся выбары да Гарадзкой Думы. Выбрано: па польскаму сьпіску—4 чал., па сьпіску жыдоўскага блоку—5 чал., на сьпіску крамнікаў—ні воднага, па сьпіску дамаўласьнікаў—4 чал., па сьпіску дэмакратаў, наступоўцаў і рэвалюцыянэраў—5 чал. і па сьпіску праваслаўных—2 чал.

г. Магілёў губ. На сходзі новай гарадзкой думы 10 верасьня была выбрана гарадзкая управа. Гарадзкім галавою выбраны прэдстаўнік палякаў, грамадз. Гэцін, членамі управы— грамадз. Каганоў і Тэрмін (жыды), кандыдат сац. блоку—Локшын зьняў сваю кандыдатуру. Даляй выбраны: ад палякаў—грамадз. Печэро і ад фракцыі народнай свабоды—грам. Лутkоў. Будуць яшчэ выбраны: ад беларускай фракцыі і сац. блоку.

У забранай часьці Беларусі.

«Курьеру Львоўскаму» паведамляюца з Вільні, што па усей Літве,—праўдзі не,—моцны уціск усяго польскага. Усе заходы палякаў да паправы стасункаў на Літве, ні толькі ня знаходзюць прыхільнасьці з боку улады, але, наадварот, сустрэчаюць да гэтага яе варожыя адносіны.

У той час, калі школы другіх народнасьцяў адтрымлiваюць дапамогу ад правіцяльства, школы польскія на Літве утрымліваюцца толькі польскім грамадзянствам. Уладай зьнята роўнапраў'е, якое было дано школам прыватным і вучыцелём. Дзеля далейшага свайго функцыяваньня, школы павінны старацца новага зацьверджэньня, якое павінна аднаўляцца штогодна. Кожны, хто займаецца кавучаньнем, на'т хто дае першыя пачаткі, або прыватна лекціі, павінны экзаменавацца перад нямецкімі уладамі. За аплату гэткага экзамену уносіцца сума—20 марок.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Дэмакратычная Рада.

На дэмакратычнай усерасійскай парадзі, што адбылася у верасьні ў Петраградзі, абабрана усерасійская дэмакратычная Рада, або перадпарлямэнт. У склад Рады увайшло 308 прэдстаўнікоў, с паміж каторых—25 членаў ад нацыянальных арганізацый. Ад беларусаў—2 Жылуновіч і Воронко. Рада набіралася с складу парады па прынцыпу прапорцыянальнага прэдстаўніцтва ад усіх заклiканых на Параду арганізацый і гурткоў, каторыя паслалі у Раду сваіх прэдстаўнікаў у ліку 15% прэдстаўленых пры склікані зьезду мандатаў. Кожная арганізацыя мае права замеціць свайго прэдстаўніка у Радзі. Рада сама выробляе наказ пра сваю чыннасьць.

На першым пасядзэнні [23 верасьня] дэмакратычнай Рады былі выказаны думкі, што дэмакратычную Раду мае склікаць і арганізаваць Урад. Рада мае права рабіць Часовамy Ураау запытання, на якія Урад мусіць адказваць. Юрыдычна і формальна Урад не адпаведае перад Радаю, а фактычна ніякі склад Часовага Ураду ні можа існуваць бяз даверра перадпарлямэнту [Рады].

Выбары да Установачага Сойму.

Апублікован росціс членаў Установачага Сойму па асобным выбарным акругам. На гэтаму росціcу прэдстаўнікі ад Беларусі будуць складацца так: ад Вітэбскай гб.—9, ад Мінскай—16, Магілеўскай—15, ад Чарнігаўскай—14, Арлоўскай—12, Пскоўскай—9,—[апошнія тры губ. ні усе беларускія]. Усяго у Соймі будзе 730чл. Выканаўчы Камітэт усерасійскай Рады селянскіх дэпутатаў вымагае, каб Установачы Сойм адбыўся у тэрмін і што склікаць яго трэба не адкладаючы ні на водзін дзень.

На выбары да Установачага Сойму Часовы Урад асігнаваў 6.000.000 рб.

У Петраградзі друкуецца 10 перекладаў на рожныя мовы другой часткі статуту пра выбары да Сойму. У Кіеві друкуецца украінскі пераклад, у Орэнбурзі—кіргізскі,—а ці будзе надрукован беларускі?

Новае Міністэрства.

1) Член чацьвертай Г. Думы А. Коновалаў прызначаецца міністрам гандлю і промысловасьці і заступнікам міністра-старшыні.

2) Таварыш міністра працы К. Гвозьдзёў прызначаецца міністрам працы.

3) Прысяжны адвакат акругі масkоўскай судовай палаты П. Малянтовіч прызначаецца міністрам юстыцыі.

4) Заступнік міністра старшыні міністр загранічных спраў М. Тэрэшчэнко ўвальняецца, згодна з заявою, ад першае з гэтых пасад.

5) Кіраўнічы міністэрствам дарог А. Лівероўскі прызначаецца міністрам дарог.

6) Старшыня маскоўскага краёвага ваенна-прамысловага камітэту С. Смірноў прызначаецца дзяржаўным кантралёрам.

7) Кіраўнічы міністрам фінансаў прафэсар петраградскага політэхнічнага інстытуту М. Бернацкі прызначаецца міністрам фінансаў, застаючыся профэсарам політэхнікума.

8) Камісар г. Масквы М. Кішкін прызначаецца міністрам дзяржаўнага дагляду [призрѣнія].

Наказам Часовага Ураду старшыня маскоўскага біржавога камітэту С. Трэцьякоў прызначаецца членам Часовага Ураду і старшынёю экачамічнай рады пры Часовым Урадзі.

Умовы сталага міру.

Як паведамляюць с Парыжу, папа рымскі рахуе патрэбнымі для утварэння сталага міру такія умовы;

1) Скасаванне прымусовай вайсковай павіннасьці і паварот да сыстэмы дабравольнага набору у войска. Функцыі будучай добравольнай арміі палягаюць ў рабоці паліцэйскага характару.

2) Утварэньне міжнароднага трэцэйскага суду, які меціме абвешчаць экаменічны байкот тым дзяржавам, каторыя ня споўняць яго пастановаў.

3] Манархі ня маюць права абвешчаць вайну. Гэта права палежыць толькі парлямэнтам. Калі будуць выкананы гэтыя умовы, дык ня станецца таго каб народ прымусова, бяз яго згоды уцягнулі ў вайну.

ВАЙНА.

На Паўночным, Заходнім, Паўдзённа-заходнім і Румынскім фронтах—стрэляніна і выведы.

На Каўказкім фронці 28 верэсьня туркі зрабілі наступленьне і нават дайшлі да наных акопаў, але былі адбіты.

На Балтыцкім моры пачынаючы ад 27 верэсьня у стане нашай абароны зрабіліся важныя зьмены. Немцы, хаваючыся за напружэны агонь сваіх дрэдноттаў і карыстаючы з нявыгоднай для нас пагоды, высадзілі сваё сухапутнае войска на выспы Эзель і Даго і тамака умацаўваюцца ні гледя на перашкоды якія ім у гэтым робіць наш флот.

На Чорным моры—каля Анатолійскіх берагоў нашымі мінаносцамі зніпчэны 11 турэцкіх гандлевых шкун з таварамі і ўзята 20 чалав. у палон.

На заходнім і Поўдзенна заходн. фрон. нямецкія і нашы самалеты часта робяць выведы,

Хворасьць Вярхоўнага Глаўнокамандуюшчаго.

Газэты апавешчаюць, што А. Ф. Керэнскі захварэў. Некім пушчана чутка што ў яго тыфус.

Ад Цэнтральнай Рады Беларускіх Арганізацый.

Палітычные абставіны моменту не дазваляюць склікаць I сэссыю Рады у назначаны тэрмін 1-га кастрычніка 1917 года. Дзеля гэтага Выканаўчы Камітэт на сходзе сваім 21-га верэсьня пастанавіў адлажыць сэссыю на два тыдні і запрашае Вас прысляць сваіх прэдстаўнікоў у вечары 15-га кастрычніка (акцябра) 1917 год. у Мінск.

Сэсія мае разглядаць справы:

1] Праэкт аўтанамічнага статуту. [надрукаваны у 19 і 20 № «Вольнай Беларусі»]

2] Способы стварэньня аўтанамічнага краёвага органу.

3] Міжнароднае палажэньне Беларусі.

4] Грашавые справы.

5] Школьная справа.

6] Друкарская справа.

7] Бежэнская справа.

8] Зваротная эвакуацыя школ і установаў.

9] Коордынацыя з муніцыпалітэтамі.

10] Даклады аб зьеэдзі Народаў, Дэмакратычнай Парадзі і інш.

Рэдактар Я. Лёсік.

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры.»

Друкарня Н. М. Нахумова (старшага).